«فصل چهارم»

نکته ادبی، دستوری، معنی و مفهوم

درس یازدهم «پرچم داران»

و «شعرخوانی ای وطن من»

ادیب الممالک فراهانی: (درگذشت ۱۳۵۵ ه. ق) میرزا محمد صادق امیری. معروف به ادیب الممالک شاعر و روزنامه نگار عصر مشروطه بود. وی در سال ۱۲۷۷ ه-ق در شهر اراک زاده شد، پس از مهارت و شهرت در شاعری، مظفرالدین شاه به او لقب ادیب الممالک را داده است.

سلمان هراتی: سلمان قنبرهراتی (آذرباد) در سال ۱۳۲۸ ه- ش در روستای «مزردشت» تنکابن در خانواده ای مذهبی پا به عرصه وجود نهاد.

از او سه مجموعه با نام های «از این ستاره تا آن ستاره» «از آسمان سبز» و «دری به خانه خورشید» به چاپ رسیده است.

سلمان در شش آبان ماه ۱۳۶۵ ه- ش در راه رفتن به مدرسه محل کار خود بر اثر تصادف جان باخت.

بند سوم:

لحظه های تلخ و شیرین = تضاد

خون دل خوردن : کنایه (سختی بسیار کشیدن)

صفحه دوم بند اول:

رنگ نباخت : (رنگ باختن کنایه از ترسیدن) نترسید

آتش و بمب و موشک = مراعات نظیر

آسمان و زمین = مراعات نظیر

بند دوم:

آری : شبه جمله

ای وطن، ای دل مرا ماوا ای وطن، ای تن مرا مسکن (٤جمله)

معنی: ای وطن تو پناهگاه من و خانه تن من هستی و مرا در خودت جای داده ای .

آرایه: تشخیص: ای وطن / واج آرایی صامت «م»/ تمام مصراع های دوم هم قافیه اند :مسکن ، تن ، تن ، اهریمن ، وطن ، من /

ای وطن، ای تو نور و ماهمه چشم ای وطن، ای تو جان و ماهمه تن (٨جمله)

معنی: ای وطن تو مانند نوری در چشم ما هستی بدون تو توان دیدن نداریم ، تو مانند روحی در تن ما (بدون تو زنده نیستیم)

آرایه: تشخیص : ای وطن/ تشبیه : وطن به نور در مصراع اول و جان در مصراع دوم / ما به چشم در مصراع اول و به تن در مصراع دوم تشبیه شده است(٤ تشبیه وجود دارد) /مراعات نظیر : نور و چشم و جان وتن

نکته دستوری» وطن : منادا / نور: مسند / چشم : مسند / جان : مسند / تن: مسند / فعل »هستی» بعد از «نور» حذف شده / فعل «هستم »بعد از «چشم» حذف شده .

نکته‌ای گویمت که گر شنوی شاد مانی به‌جان وزنده به تن (٤جمله)

معنی: نکته ای به تو می گویم اگر تو بشنوی باعث خوشحالی روح و سلامت جسم تو میشود .

نکته دستوری: «تَ» در گویمت متمم است/ فعل «مانی» در جمله آخر حذف شده . /

آدمی‌را چو هفت مهر به دل نبود کم شمار از اهریمن (۲ جمله)

معنی: اگرانسان هفت محبت{عشق}بر دل نداشته باشد ارزش آن از شیطان هم کمتر است

نکته دستوری: فعل مصراع اول(نبوَد) در اول مصراع دوم آمده است / «چو» به معنی» اگر» حرف ربط / دل : متمم / هفت مهر: گروه نهادی (هفت وابسته پیشین و مهر : هسته)

مهر ناموس و زندگانی و دین عزت و خاندان و مال و وطن (۱جمله)

معنی: (آن هفت عشق عبارتند از) عشق ورزیدن به ناموس ، زندگی ، دین ، سرافرازی، خانواده ، ثروت و سرزمین .

آرایه: واج آرایی مصوت ـُ

بیت ٤و٥ موقوف المعانی هستند .(یعنی معنی آن ها به هم وابسته است)

نکته دستوری: (مهر)ناموس (مهر) زندگانی(مهر) دین (مهر) عزت(مهر) خاندان (مهر)مال (مهر) وطن : هفت ترکیب وصفی

وآن که حب وطن نداشت به دل مرده زان خوب‌تر به باور من

معنی: آن کسی که کشور خودرا دوست نداشته باشد مرده بودنش بهتر از زنده بودنش است.

آرایه: تلمیح به حدیث« حبُ الوطن من الایمان » علاقه و عشق به وطن از نشانه های ایمان است

یک نکته در مورد شعر فوق: قالب شعر در اصل قصیده می باشد چون این شعر برگرفته از یک قصیدهٔ بلند ادیب الممالک می باشد ، اما اگر بخواهیم بدون توجه به شعر اصلی نوع این شعر را بیابیم قطعه است .

شعرخوانی: «ای وطن»(برگرفته ازمجموعه آسمان سبز)

قالب شعر: شعرنو(نیمایی)

ای ایستاده درچمن آفتابی معلوم

وطن من

ای توانا ترین مظلوم

تورا دوست دارم !

معنی: ای وطن تو مانند انسانی(درخت) هستی که در سبزه زار و مقابل آفتاب جاودان و آشکار استاده ای / تو مظلومی قدرتمند و توانا هستی و من با تمام وجودم تورا دوست دارم

آرایه: منادا واقع شدن وطن : تشخیص

ای آفتاب شمایل دریا دل

که نام خیابانهایت را شهیدان برگزیده اند

معنی: ای وطن ظاهرت مانند آفتاب است و دل تو مانند دریا بزرگ و بخشنده است . (شمایل دریادل: شهیدان)/ که نام خیابان هایت به اسم شهیدانی است که عاشقانه خودشان را در راه تو فدا کرده اند .

آرایه : دریا دل: کنایه از شجاع بودن / آفتاب شمایل : استعاره از وطن/

ای فروتن نیرومند! / ایستاده ایم در کنار تو سبز و سربلند

معنی: ای متواضع و قدرتمند / در کنار تو شادا ب و سر افراز استاده ایم (در برابر دشمنان مقاوم هستیم)

و تو آن درخت گردوی کهنسالی

و بیش از آنکه من خوف تبر را نگرانم ، تو ایستاده ای

و پسران تو / مردان نیایش و شمشیرند

معنی: تو مانند آن درخت گردوی کهنسال هستی / و قبل از آن که نگران آسیب رساندن دشمنان به تو باشم تو استوار و پار برجا ایستاده ای و فرزندان تو اهل مبارزه و عبادت اند

نکته دستوری: تو : نهاد / آن درخت گردوی کهنسال : گروه مسندی (آن صفت اشاره ، درخت : هسته ، گردو : مضاف الیه ، کهنسال : صفت)/ را در «من خوف تبر را » را فک اضافه است / نگران : مسند

آرایه: تشبیه وطن به درخت گردوی کهنسال

و مادران صبوری داری

و پدرانی به غایت جرأت مند

دوست دارم تورا

دریارا

آفتاب را ....

معنی : مادران شکیبایی و پدرهایی بی نهایت با شهامت داری / تو را دوست دارم همانطور که عشق را ، دریای پاک و گسترده را و آفتاب درخشان با عظمت را دوست دارم .

آرایه: مادران و پدران : مراعات النظیر

نکته دستوری: مادران صبوری: ترکیب وصفی و مفعول/ پدران : مفعول/ فعل «داری» بعد از جرأت مند حذف شده) فعل« دوست دارم» بعد از «عشق را ، دریارا و آفتاب را» حذف شده / این بند از شش جمله تشکیل شده است .

ای مجمع الجزایر گلها، خوبی ها !

ای بهار استوار

ای اقیانوس مواج عاطفه و خشونت...!

ای شکیبای هوشمند !

کجای زمین از تو عاشق تر است...!

معنی : ای وطن تو مجموعه خوبی ها و زیبایی ها هستی / ای وطن تو مانند بهار پایداری(زیبایی ات جاودان و پابرجاست)/ ای وطن تو مانند اقیانوس وسیع هستی که مهربانی و خشم را در خود جای داده ای . کسی که در برابر سختی ها شکیبا و استوار هستی . هیچ جایی در دنیا وجود ندارد که از تو عاشق تر باشد

آرایه : گل های و بهار : مراعات النظیر / عاشق تر بودن به زمین نسبت داده شده است : تشخیص/

نکته دستوری: بهار استوار: ترکیب وصفی/ اقیانوس مواج : ترکیب وصفی/ شکیبای هوشمند : ترکیب وصفی/

من از تو بر نمی گردم تا بمیرم

ومرگ در کنار تو زندگی است

تورا دوست دارم...

معنی: من تاز مانی که زنده هستم به تو فادارم و مردن در آغوش توزندگی و حیات دوباره است ، تورا دوست دارم .

آرایه: مرگ و زندگی تضاد

چقدر به اقیانوس می مانی

برای تو و به خاطر تو

ای پهلوان فروتن !

خدا چقدر مهربانی اش را وسعت داد

در دور های کویر طبس

آن اتفاق یادت هست ؟

نه من بودم و نه هیچ کس

خدابودو گردباد ...

معنی: **ای وطن شبیه اقیانوس وسیع و با عظمت هستی . ای پهلوان متواضع . خدا بخاطر تو لطف و مهربانی اش را گسترده کرد . در کویر دور افتاده طبس آن اتفاق تاریخی را به یاد داری ؟نه من و نه هیچ کس دیگری انجا نبود . فقط خدا بود که طوفان شن را به پا کرد (و دشمنان آمریکایی را نابود کرد)**

آرایه: **وطن به اقیانس تشبیه شده (می مانی : مانند : ادات تشبیه) این قسمت اشاره دارد به حمله ناجوانمرداه آمریکایی های به خاک ایران که به لطف خداوند به وسیله طوفان شن همه از بین رفتند .**

نکته دستوری: **پهلوان فروتن : ترکیب وصفی و منادا / آن اتفاق: ترکیب وصفی/ آن صفت اشاره / اتفاق : هسته)**

وطن من آه ای پوپک مؤدّب

ای رویین تن متواضع!

ای متواضع رویین تن !

ای وطن من !

معنی: ای وطن من ، ای پوپک مؤدّب و با فرهنگ ، ای پهلوان آسیب نا پذیر فروتن ، ای وطن من !

لغات مهم :

«پرچم داران»

۱. پیکره : بدن ،جسم
۲. اراده : تصمیم و میل
۳. گزند : آسیب
٤. عزّت : بزرگی
٥. مقدّس : پاک
٦. گستاخی : جسارت
۷. بسیج : آمادگی (بسیجی: آماده)
۸. تحمیلی : اجباری
۹. خیل : گروه ، جمع ، دسته
۱۰. عظیم : زیاد
۱۱. جان برکف : جان فدا
۱۲. پهنه : میدان
۱۳. سد : مانع
۱٤. نفوذناپذیر : غیر قابل نفوذ
۱٥. هجوم : حمله
۱٦. حامیان : پشتیبانان
۱۷. ایّام : جمع یوم ، روز ها
۱۸. رنگ نباخت : به کنابه نترسید
۱۹. تازش : حمله
۲۰. دل زنده : با نشاط و آگاه
۲۱. حماسه : دلیری . شجاعت
۲۲. همت : اراده و تلاش
۲۳. رشید : خوش قدو قامت و دلیر
۲٤. تخصص: داشتن مهارت در رشته ای از علوم
۲٥. تعهد : پیهان بستن/ بر عهده گرفتن
۲٦. سرزنده : شاداب و با نشاط
۲۷. سیما : چهره
۲۸. زیور : زینت / زیبایی
۲۹. خلاقیّت : نوآوری
۳۰. عرصه : میدان / قلمرو
۳۱. آزادمنشی : جوانمردی
۳۲. خاندان : خانواده
۳۳. حُب : دوست داشتن
۳٤. آزاد منشی : جوان مردی و آزادی خواهی

«ای وطن»

۱. مسکن : جایگاه ، خانه ، محل سکونت
۲. مأوا : پناهگاه ، جای امن ، جایگاه
۳. مهر: عشق و علاقه
٤. اهریمن : دشمن
٥. ناموس: آبرو / عزت
٦. خاندان: مجموعه خانواده و خویشاوندان
۷. حب وطن : میهن دوستی/ عشق به سرزمین
۸. باور : عقیده

پاسخ خودارزیابی:

۱_در متن درس سرزمین ایران با چه ویژگي هايي توصيف شده است؟

سرزمین بزرگ و عزیز و شکوهمند سرزمینی خون دل خورده سرزمین ستم دیده سرزمین عزتمند و استوار سرزمین آسمانی لحظات تلخ و شیرین و ....

۲_ درباره ارتباط حديث (حب الوطن من الايمان) با محتواي درس توضيح دهيد؟

حدیث دوست داشتن وطن را ازایمان می داند و درس نیز عشق به میهن وعلاقه به آن را جزء عقیده و باور انسان می داند.

۳_ به نظر شما براي عزت و سربلندي ايران اسلامي در عرصه جهان چه بايد كرد؟

باید عاقل بود و عاقلانه اندیشید به نیروهای داخلی اعتماد کرد از منابع داخلی برای ساختن کشور استفاده کرد.

٤_ چه کنیم تا نامان درتاریخ سرزمین عزیزمان جاودان بماند؟بیندیشیم بنگریم و خدمتی درحد وطن به هم وطنان عزیزمان کنیم.

پاسخ فعالیت های نوشتاری:

۱_ چهار کلمه مهم املایی از متن بیابید و برای هر کدام یک متضاد و یک مترادف بنویسید .

فروتن : مترادف: متواضع / متضاد: مغرور

شکیبا:مترادف: صبور/ متضاد: عجول

مظلوم :مترادف: ستم دیده / متضاد: ظالم

خشونت :مترادف: تند خویی / متضاد : مهربانی و عطوفت

۲_ جمله هیا زیر را به اجزای آن تجزیه کنید . سپس هسته و نوع وابسته گروه اسمی را مشخص کنید .

- **دشمن بی رحم بمب بر سر مردم بی گناه ، فرو می ریخت.**

دشمن بی رحم : نهاد / **بمب**: مفعول/ **مردم بی گناه** : متمم / **فرو می ریخت:** فعل /

دشمن، بمب، مردم : هسته / **بی رحم** : صفت پسین بیانی / **بی گناه:** صفت پسین بیانی

- این ملت شجاع در هشت سال ، حماسه های شگفت انگیز آفریدند .

این ملت شجاع: نهاد / **حماسه های شگفت انگیز:** مفعول / **هشت سال** : متمم / **آفریدند**: فعل

ملت ، سال ، حماسه :هسته /**این** : صفت پیشین (اشاره)/ **هشت** : صفت پیشین شمارشی / **شجاع** : صفت پسین بیانی

شگفت انگیز: صفت پسین بیانی

۳_در متن درس یک تشبیه بیابید و ارکان آن را مشخص کنید .

ای وطن، ای تو نور و ماهمه چشم ای وطن، ای تو جان و ماهمه تن

تشبیه : وطن (مشبه)به نور(مشبه به) در مصراع اول و جان (مشبه به) در مصراع دوم / ما(مشبه) به چشم(مشبه به) در مصراع اول و به تن (مشبه به) در مصراع دوم تشبیه شده است /